

4. Бурбело Б.А. Криміналістичні основи протидії кіберзлочинності. Актуальні питання розслідування кіберзлочинів: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків: 10 груд. 2013 р.). Харків: ХНУВС, 2013. С. 179–181.

Драган Діана Миколаївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
ННІ № 3 Національної академії внутрішніх
справ
Науковий керівник: Антонюк П. Є.,
професор кафедри криміналістики
та судової медицини Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

СТРУКТУРА КРИМІНАЛІСТИКИ ЯК НАУКИ В ІНОЗЕМНИХ КРАЇНАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Одним із напрямів вирішення проблеми підвищення ефективності протидії кримінально протиправній діяльності в Україні є впровадження в роботу правоохоронних органів новітніх техніко-криміналістичних засобів, прийомів, методів збирання, дослідження й використання доказів, розробленням яких займається криміналістика – самостійна наука юридичного циклу.

Запозичуючи досвід зарубіжних країн по боротьбі з кримінально протиправною діяльністю в практику вітчизняних правоохоронних органів, цікавим є, на наш погляд, розуміння, в рамках яких наукових знань відбувається розроблення системи наукових методів, прийомів та засобів протидії кримінально протиправній діяльності в інших країнах світу.

Наприклад, в США та інших країнах англо-саксонської системи права найбільш близькою до криміналістики дисципліною нерідко вважають Forensic Science, яка являє собою застосування будь-яких наукових методів і технік у кримінальному розслідуванні та судовому розгляді. Тобто вітчизняну криміналістику об'єднує з Forensic Science лише криміналістична техніка, яка в Україні входить до складу криміналістичної науки, а в США є частиною Forensic Science. При цьому, Forensic Science за сутністю є сукупністю судових наук. Тому в США немає єдиного підходу до її структури. За одними джерелами до її дисциплін відносять судову патологію, антропологію, одонтологію, ентомологію, токсикологію, психіатрію, дослідження слідів-предметів, дослідження зброї та слідів її застосування, дослідження документів, дослідження слідів пальців рук, дослідження ДНК, аналіз слідів крові, аналіз слідів-відображень, дослідження комп'ютерних засобів, судові інженерні науки тощо. В інших працях, крім деяких згадуваних, до змісту Forensic Science також включають: хімічні дослідження наркотичних засобів, судову біологію, дослідження мікрооб'єктів, поліграфічний аналіз, дослідження слідів-речовин, криміналістичний

профайлінг тощо. Деякі джерела до основних дисциплін Forensic Science також відносять дослідження відбитків взуття та протекторів шин, аналіз волосся, аналіз волокон, цифровий та мультимедійний аналіз, спектрографічне розпізнавання голосу, реконструкцію дорожньо-транспортних подій[3].

Останніми роками науковці США все частіше розглядають криміналістику у вузькому розумінні й фактично мають на увазі ті знання, що складають, відповідно до вітчизняного розуміння, розділи криміналістичної техніки. Так, виходячи з наявних знань, випливає, що криміналістика є лише складовою частиною Forensic Science, яка являє собою застосування досягнень різних наук для вирішення завдань дослідження біологічних слідів, слідів-відображень (трасології), зокрема слідів рук, взуття, транспортних засобів, знарядь злочину та інструментів тощо, дослідження матеріалів, речовин і виробів, балістики та дослідження вогнепальної зброї та інших матеріальних об'єктів – речових доказів[3].

Серед вчених-криміналістів існує думка, що уявлення про криміналістику як науку суто юридичної природи, що залишилося в спадок від радянських часів, фактично призвело до виродження природничо-технічного напрямку криміналістичних досліджень і перетворило сучасну українську криміналістику на гуманітарну науку про кримінальне розслідування, аналогом якої можна вважати дисципліну Criminal Investigations у США. Також цим вони пояснюють те, що розділи криміналістичної техніки та судової експертизи належно не розвиваються через відсутність чіткого розуміння обсягу та місця відповідних знань у наявній системі наук. Природничо-технічної дисципліни на зразок Forensic Science в Україні немає, а відповідні положення розглядаються в різних науках, зокрема, криміналістиці, судовій експертології, судовій медицині, судовій психіатрії, біології, хімії, матеріалознавстві тощо. Зазначені обставини, на їх погляд, не дають можливості формувати системні знання про використання досягнень природничо-технічних наук у вирішенні завдань кримінального судочинства [3].

На відміну від США, в німецькій криміналістичній науці під криміналістичною технікою розуміється розділ криміналістики, який утворює сукупність природничо-технічних висновків і методів, а також технічних засобів і прийомів, що базуються на них, та спрямовані на пошук, збереження і використання слідів для отримання доказів з метою виявлення, розкриття та запобігання злочинів та інших криміналістично релевантних подій [2, с. 220–222]. Основними суб'єктами застосування криміналістичної техніки в Німеччині є техніко-криміналістичні установи, представлені головним чином в структурі поліції, хоча такі установи є і в інших державних органах, а також у недержавній сфері.

Криміналістика в Україні розглядається як самостійна юридична наука, до структури якої входить:

Загальна теорія криміналістики – вчення про предмет криміналістики, її завдання, мету й закони розвитку, понятійний апарат і місце криміналістичних знань у системі юридичних наук.

Криміналістична техніка – розділ криміналістики, що об'єднує систему теоретичних положень і розроблених на їх основі технічних засобів і методів збирання та подавання криміналістичної інформації з метою розслідування та попередження кримінальних правопорушень.

Складовими цього розділу є: судова фотографія, трасологія, балістика, техніко-криміналістичне дослідження документів, криміналістичне дослідження письма, габітологія, криміналістична реєстрація, основи теорії й техніки відео- та звукозапису, основи та засоби криміналістичної одорології.

Криміналістична тактика – розділ криміналістики, що займається розробкою прийомів виконання слідчих (розшукових) дій, загальних тактичних рекомендацій про організацію та планування процесу розслідування [1, с. 211, 212].

Криміналістична методика – це система наукових положень і рекомендацій, що базуються на них, щодо розслідування й попередження вбивств, розкрадань, крадіжок, розбоїв та інших видів кримінальних правопорушень. Складовими криміналістичної методики є загальні положення, що стосуються розслідування будь-якого злочину, криміналістична характеристика та окремі методики, які визначають порядок розслідування певних видів злочинів. У методиці розслідування реалізуються криміналістична техніка й тактика на основі методологічних положень криміналістики [1, с. 211, 212].

Отже, цілком логічним є висновок про надзвичайно широкий та багатогранний діапазон криміналістичних знань, які не мають кордонів, й незалежно від тлумачення криміналістики як науки, як навчальної дисципліни, як практичної діяльності, слід підкреслити, що за будь-яких умов ефективна реалізація правоохоронної діяльності без залучення криміналістичних знань неможлива.

Список використаних джерел

1. Криміналістика (криміналістична техніка): курс лекцій / П.Д. Біленчук, А.П. Гель, М.В. Салтєвський, Г.С. Семаков. К.: МАУП, 2001. 216 с.

2. Черноус Ю.М. Криміналістика в Україні та іноземних державах: окремі аспекти порівняльного дослідження / Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу: тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М. В. Салтєвського (м. Харків, 8 листоп. 2017 р.). Х.: Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2017. 356 с.

3. Степанюк Р.Л., Лапта С. П. Можливості розвитку криміналістичної науки в Україні з огляду на досвід США. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. Сєвєродонецьк, 2018. Вип. 3 (83). С. 289–296.